

hända har stensemästaren icke varit särskilt skrivkunnig. 95–98 **uair** kan snarast förstås som beroende på en otydlig eller missförstådd förlaga; ristaren har förbisett **n**-bistaven i en binderuna **un**, och han har ansatt bistaven i följande runa för lågt, som **a** i stället för **t**. — Namnet *Aupvatr*, äldre **Aup-hvatr*, förekommer även i inskriften G 123. Möjligt är, att den rätta läsningen är *Aupvaldr*. Detta namn är ännu bättre styrkt; se härom G 11. Det är i så fall möjligt, att den man, som har huggit gravhällen i Silte, är densamme som den Audvald, som har gjort »likstenarna» i grannsocknen Sproge (se G 65).

»Krist, Marias son, vare nådig mot alla, som här under vila, och mot alla kristna själar»: Liknande böner i inskrifterna G 38, 99, 100, 118, S 1.

Om formen *Maiu* (för *Mariu*) se E. Wessén, *Svensk språkhistoria* 1 (6 uppl., 1962), s. 81 (§ 77).

Allum, sum hiar hvilas undir: liknande uttryck förekomma på gravhällarna G 21 Öja och G 65–67 Sproge.

Worm tolkar inskriften sålunda: »Fargatr me fieri curavit in memoriam patris et matris Bosfriri et Rudi et Advateri et sui. Christe Mariæ fili miserere omnium sub hoc saxo quiescentium, et animarum omnium christianorum.» Han kommenterar: »Epitaphium esse constat integræ destinatum familiæ, utpote quod nomina recenset eorum qui hic sepulti; imo autor sibi ipsi quoque destinatum hoc esse voluit.» Han påpekar, att den kopulativa partikeln skrivs omväxlande **uk** och **ok**, och meddelar att inskriften har flera binderunor.

64. Silte kyrka.

Pl. 20.

Litteratur: L 1778, S 152. O. Worm, *Monumenta Danica* (1643), s. 454; J. G. Liljegren, *Runlära* (1832), s. 151; S. B. F. Jansson, Rapport till Riksantikvarien 30/8 1954 (ATA).

Målad runinskrift. Den finns på långhusets södra vägg i kyrkan, strax V om predikstolen, 2,25 m över golvet.

Inskriften är en av de fyra, som äro upptagna i Ole Worms *Monumenta Danica* (1643). Sedan Worm har behandlat gravhällen i Silte kyrka (G 63), fortsätter han: »In eodem hoc templo, supra sellam qvandam parieti insculpta hæc leguntur.

bipin fyrí botuipha sial, ranguals arua

*Bid hin furi Botvidha sial Rangvals arva*¹

Ora pro anima Botvidhæ heredis Rangvalti.

Hic non habeo qvod addam cum omnia clara satis.»

Trots detta ger sig Worm in på en mycket äventyrlig historisk kombination, som här må anföras, uteslutande som ett exempel på vår äldsta runforsknings irrvägar. Namnet Ragnvald har intresserat honom. Han erinrar sig det från Snorre Sturluson som namn på en norsk jarl under Harald hårfagers tid, i slutet av 800-talet. »Haud scio an Ragnvaldus hic ille sit qvi historiæ Norvagiæ autori dicitur Ragnvald Jarl, qvique Provinciæ Norvagiæ More dictæ imperitabat, apud qvem devictis regulis cum divertisset Haraldus Harfager ab eo cæsariem suam, qvam multis jam annis aluerat, tonderi voluit ... Quod circa annum Christi DCCCLXX contigit. Quia vero Botvida hic se hæredem Ragnvaldi profitetur, non qvidem eius fuit filius, nomina enim eorum expresse in historia sunt consignata: sed vel nepos, vel ex nepotibus ortus, ut ita hæreditas per tertiam aut qvartam manum ad ipsum sit derivata. Quo circa multis annis post Ragnvaldi ævum hanc positam fuisse inscriptionem satis liquet.»

Worm uppger felaktigt, att inskriften har varit »parieti insculpta», inhuggen eller inristad i väggen.

¹ Ett kommatecken har, förmodligen genom tryckfel, kommit in i runtexten, i stället för i den normaliserade återgivningen.

Inskriften på kyrkväggen i Silte finns icke omtalad i senare samlingar av runinskrifter och fornminnen, varken hos biskop Wallin eller i Hilfelings resejournal, icke heller i kyrkoinventariet 1830. Den var försvunnen. Uppenbarligen har den blivit övertäckt vid en kalkstrykning av kyrkväggarna någon gång under 1600- eller 1700-talet. »Eller var det kanske blott en ristning i kalken? — i sådant fall är hon för länge sedan och för alltid utplånad genom hvitlimning» (Carl Säve).

Liljegren och Säve ha därför upptagit inskriften i sina samlingar uteslutande med hänvisning till Worm.

År 1954 kom inskriften oväntat i dagen. Den lär ha skymtat svagt genom kalkputsen. Den har försiktigt skrapats fram med kniv, så långt detta har varit möjligt med hänsyn till inskriftens ytterst ömtåliga beskaffenhet.

Inskriften har varit målad med mörk färg. Dess bredd är 50 cm. Skriften är till stor del förstörd och mycket urblekt, särskilt dess början. Men tack vare Worms meddelanden kan man urskilja det mesta, och man kan konstatera, hur pålitlig Worm och hans meddelare ha varit.

Inskriften är sålunda:

bīp̃hīn fyrī botuīp̃ha : sīal r̃agnuāls aruā
 5 10 15 20 25 30

»Bedjen för Botvids, Ragnvalds arvinges, själ.»

Skiljetecken är tydligt efter 17 **a**; däremot kan det ej säkert spåras efter 6 **n**, 10 **i**. 8 **y** är tydligt stunget. Binderunor äro 13 **tu** och 20 **al**.

Namnet *Botviþr* förekommer också på en av gravhällarna i grannsocknen Sproge, G 65: Botvid i Snoder har låtit göra gravvalv över sin fader och sin moder. Tyvärr har han icke låtit meddela dessas namn i inskriften. Vi kunna därför icke med säkerhet veta, om Botvid i Snoder (G 65) är samme man som Botvid, Ragnvalds son (G 64). Botvid i Snoder har också låtit göra en gravvård över sina barn (G 66). Dessutom har namnet Botvid funnits i en endast fragmentariskt känd inskrift i Havdhem (G 44), sannolikt också i den numera alldeles utslitna inskriften på en gravhäll i Hablingbo (G 60). Runinskrifterna vittna icke om någon större frekvens för namnet Botvid på södra Gotland. Vida vanligare är namnet längre norrut; det förekommer i inskrifterna G 115 Gammelgarn, G 119 Anga, S 18, 27, 35, 53, 57 och 110. Också i de latinska inskrifterna är det ett av de allra vanligaste mansnamnen. Det förekommer i Lindströms förteckning i nr 1 Alva, 9 Barlingbo, 64 Eskelhem, 68 Fide, 83 Gothem, 100 och 101 Halla, 147 Lärbro, 186 Sundre och 216 Västkinde. Om Botvid och andra namn med förleden *Bot-* se G 33 och G 12.

Märkligare är inskriftens andra namn, *Ragnvaldr*. Så vitt känt är, ha vi här det enda belägget för detta fornnordiska namn i det gotländska inskriftsmaterialet i runor. En *Ragnvaldus* omtalas som sockenpräst i Burs i början av 1400-talet (d. 1448), se G 90. Att namnet har varit brukat på Gotland i äldre tid, framgår också av att *Ragnvalds* är namn på gårdar i Havdhems, Stånga och Tofta socknar. Det förekommer, om också tämligen sparsamt, i svenska runinskrifter och i den isländska sagolitteraturen. Ännu under vikingatiden har det haft en utpräglad karaktär av hövdinganamn, detta säkerligen i samklang med dess ursprungliga betydelse (se U 112 och E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, 1927). Senare blir det enligt Lind vanligare i Norge. Det är icke att undra på att namnet i den gotländska runinskriften har väckt Ole Worms livliga uppmärksamhet och att det t. o. m. har lockat honom till historiska kombinationer, givetvis av ganska orimlig art.

En liknande inskrift med uppmaning till förbön för en avlidens själ finns på nästan exakt samma plats på södra kyrkväggen i Vänge kyrka (G 124). Den innehåller dateringsuppgifter till år 1553.



Sproge kyrka.

C. G. Hilfeling har under sin resa år 1799 gjort ett uppehåll i Sproge, men där icke funnit några runinskrifter: »Vid Sprogö kyrka, Annexe till Ejsta: var intet anmärkningsvärdt, endast kyrkan var skäligen vacker, byggd af huggen sten, men ej stor.»

De första uppgifterna om runristade gravhällar i Sproge härröra från N. J. Ekdahl 1826: »Den 2 Juli gjorde jag en tour til fots åt de trakter söderut som jag for öfver när jag reste til Eista. — Då besåg jag först Sproge kyrka och des antiquiteter. Bifogade 4 runstenar äro derifrån.» Tyvärr synas Ekdahls teckningar, som åberopas av Liljegren (L 1773–1776), icke ha blivit bevarade.

I *Kyrkoinventarium* 1830 (ATA) lämnas följande uppgifter om »Runer och Likstenar» i Sproge kyrka: »Af Likstenar finnes endast på kyrkogården 8 st., af hwilka 4 st. äro uthuggna på midten med ett kors och åt kanterne rundt omkring inscription af oläsliga sammanblandande [sic!] Runer och Munkstil. På en af dessa stenar skola enligt sägen alla Sproge församlings innevånare kunnat rymmas efter en 1711 eller 1712 timad pestsmitta, Och kan på denna sten ej rymmas flera än 28 personer.» Sannolikt är det gravhällarna G 65–68 som avses med de 4 stenarna med blandade runor och munkskrift.

Carl Säve har granskat dem alla fyra år 1844; som vanligt nämner han intet närmare om stenarnas plats. Dessutom har han funnit en ny, förut okänd runristad sten (G 69); den hade förut varit inmurad och dold i kyrkväggen. Brodern Per Arvid Säve omtalar endast denna nyfunna sten i sin reseberättelse 1864; förmodligen hade de fyra andra blivit bortförda från sina ursprungliga platser och upplagda på något ställe, där de voro obeaktade och glömda.

Gravstenen G 69 blev år 1909 deponerad i Gotlands Fornsal.

Pastorsämbetet i Eksta och Sproge uppgav år 1923 på Riksantikvariens förfrågan, att man icke kände till några runstenar vid Sproge kyrka.

Troligen på grund av detta negativa besked har O. v. Friesen icke gjort några efterforskningar i Sproge. Han har endast antecknat, att gravhällarna S 142–145 (= G 65–68) äro borta.